

بخش چهاردهم

سفارت انگلستان در ایران به دقت این تحول نظامی در ایران را رصد کرده و گزارش دقیقی از مشخصات ناوهای ایرانی به لندن ارسال می‌کند. پس از ورود شش فروند ناو مذکور به ایران، سازمان نیروی دریایی جنوب با مرکزیت خرم‌شهر و به فرماندهی «غلامعلی بایندر» شروع به کار کرد و شعبهٔ بحریه جنوب منحل شد. باقیمانده واحدهای قدیمی دریایی نظیر سه ناوچه فرسوده آذربایجان، گیلان و مازندران، کرجی موتوری چلچله و هفت فروند کرجی موتوری، همراه با کارگران و اعتبار مالی مربوطه به تصویب هیئت وزیران به وزارت جنگ منتقل شد. ناو یک هزار تنی همای که متعلق به شیخ خزعل بود و ناوچه ۷۲ تنی شاهین که در محمره (خرمشهر) تحویل لشکر سابق جنوب بود، به سازمان نیروی دریایی جنوب تحویل داده شد. (رایین، ۱۳۵۶: ۷۸۹ الی ۷۹۵) در همین سال یک رویداد مهم در هنگام عبور کاروان تجهیزات و سامانه‌های دریایی به سمت خرم‌شهر رخ داد که بازگویی آن دارای ضرورت تاریخی است.

ناو هزار تنی همای جزء سازمان نیروی دریایی جنوب ایران

اطحار عراقی‌ها و بی‌اعتنایی بایندر

کاروان نیروی دریایی نوین ایران بسه فرماندهی «غلامعلی بایندر» برای حضور در خرم‌شهر، قصد ورود به شط‌العرب را داشت که با اخطار مأموران عراقی مواجه شد. بایندر بدون اعتنا به اخطار عراقی‌ها دستور ادامه حرکت را صادر کرد تا کاروان نیروی دریایی ایران وارد بندر خرم‌شهر شد. (رایین، ۱۳۵۶: ۷۹۵). این اخطار عراقی‌ها ناشی از ادعای آن‌ها در خصوص تسلط بر شط‌العرب بود. ادعایی که بعدها به ماجرای عبور کشتی «ابن سینا» از اروند و آمادگی ایران برای جنگ با عراق و در نهایت به قرارداد ۱۹۷۵ میلادی الجزایر و ماجراهای مختص خود ختم شد.

•سال ۱۳۱۲ هجری شمسی

– خریداری یک فروند حوض شناور شش هزار تنی و استقرار آن در بندر شاهپور به‌منظور انجام تعمیرات زیر آب ناوهای نیروی دریایی انجام شد.

–از سال ۱۳۱۲ شش نیروی دریایی در بوشهر و بندرعباس راه‌اندازی شد. اگرچه بخش وسیعی از امور این شعب به مقابله با قاچاقچیان دریایی سپری می‌شد؛ ولی ایجاد امنیت و بسط و گسترش تسلط ایران بر خلیج‌فارس نیز مدنظر بود. (رایین، ۱۳۵۶: ۷۸۵)

•سال ۱۳۱۳ هجری شمسی

– دفتر بحریه و هواپیمایی در ارکان حرب قشون (ستاد ارتش کنونی) تشکیل شد.

–چند فروند شناور دیگر از ایتالیا خریداری شد.

– مابقی افسران و درجه‌داران اعزامی به ایتالیا به ایران بازگشتند و کارکنان ایرانی به‌جای کارکنان ایتالیایی جایگزین شدند.

–نظامیان انگلیسی از بندر باسعید و در جزیرهٔ قشم اخراج شدند. پرچم انگلیس پایین کشیده شد و پرچم ایران برافراشته شد.

•سال ۱۳۱۴ هجری شمسی

– یک فروند کشتی غیرنظامی با نام «شهسوار» خریداری شد و از طریق کانال ولگا–دن، وارد دریای مازندران شد و به نیروی دریایی شمال پیوست. در این خصوص نظر رضاشاه خرید کشتی نظامی بود.

با اضافه‌شدن این کشتی، نیروی دریایی شمال به‌صورت عملی تأسیس و فعال شد. شناورهای نیروی دریایی شمال در سال ۱۳۱۴ عبارتند از: کشتی شهسوار، ناوچه‌های نهنگ، بابلسر، گرگان و سفیدرود، کرجی‌های رامسر و نوشهر، کرجی‌های شماره یک و دو، تعداد سه آتشبار ثابت و دو آتشبار متحرک ساحلی در بندرهای نوشهر، انزلی و جزیرهٔ آشوراده

– به‌عبارتی دیگر در سال ۱۳۱۴ نیروی دریایی شمال به مرکزیت بندرانزلی رسماً تأسیس شد که شامل عناصر زیر بود:

الف) ارکان نیرو

ب) ناوچه‌ها و کرجی‌ها

نیروی دریایی جنوب نیز به مرکزیت خرم‌شهر نیز شامل قسمت‌های زیر بود:

الف) ارکان نیرو

ب) ناوها: ناو بیر، ناو شهپاز، ناو سیمرخ، ناو پلنگ، ناو کرکس و ناو ساهرخ. به‌طورکلی در آن سال، نیروی دریایی در شمال و جنوب دارای پانزده ناو و ناوچه و بیست کرجی موتوری بود.

ادامه دارد...

گروه فرهنگ دریا- سعید قلیچی- رویداد فرهنگی

«گماش» به معنای مروارید با میزبانی جامعه محلی جزیره جهانی قشم، معرفی دریانوردان و لنج‌سازان منطقه تمدنی تنگه هرمز و خلیج فارس و پاسداشت میراث ناملموس و گنجینه‌های میراث انسانی در کارگاه لنج‌سازی روستای پی‌پشت در روزهای پنجشنبه و جمعه هفته گذشته (چهارم و پنجم بهمن‌ماه) برگزار شد.

به گزارش روزنامه دریایی اقتصاد سرآمد، هدف از برگزاری رویداد گماش، احیای تاریخ غنی ایرانی خلیج فارس، حفظ این فرهنگ اصیل با محوریت پاسداشت گنجینه‌های انسانی حوزه دریانوردی و دانش بومی لنج‌سازی، نمایش توانمندی‌های محلی، ایجاد پسل ارتباطی میان فعالان حوزه دریانوردی، تبادل تجارب و معرفی هنر و صنعت لنج‌سازی در راستای روایت ایران فرهنگی با محوریت تمدنی جزیره جهانی قشم بود.

روستای تاریخی پی‌پشت و جامعه محلی جزیره قشم در آخرین روزهای هفته گذشته میزبان رویداد فرهنگی «گماش» بودند؛ رویدادی که در طول برگزاری آن دریانوردان و لنج‌سازان منطقه تمدنی تنگه هرمز و خلیج فارس معرفی شدند. دانستن این نکته که احیا و حفظ دانش بومی – محلی یکی از موارد ۱۰ گانه‌ای است که یونسکو برای ثبت‌پارک‌ها تعریف کرده و بحث لنج‌سازی و تکنیک دریانوردی باستانی و تاریخی از هنرهای مردم جزیره قشم محسوب می‌شود، اهمیت برگزاری رویدادی فرهنگی مانند «گماش» را بیشتر از گذشته می‌کند.

آتوسا مومنی، رئیس مرکز مطالعات منطقه‌ای پاسداری از میراث فرهنگی ناملموس در آسای مرکزی و غربی یونسکو نیز با هدف شرکت در نخستین برنامه «گماش» (پاسداشت گنجینه‌های میراث انسانی) به جزیره قشم سفر کرد. مومنی با استقبال مدیر میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی سازمان منطقه آزاد و مدیر ثبت‌پارک جهانی قشم به جزیره وارد شد. او روز پنجشنبه در آیین سنتی عروسی یکی از جوانان جامعه محلی روستای دیرستان شرکت کرده و با سنت‌های فرهنگی و آیینی جزیره آشنا شد. همچنین روز جمعه در رویداد فرهنگی گماش به سخنرانی پرداخت.

قشم: کانون ارتباطات میان فرهنگی تمدن جنوب کشور

رئیس هیات‌مدیره و مدیرعامل سازمان منطقه آزاد قشم گفت: در تصویرسازی برند قشم باید گذشته و تاریخ هزاران ساله و غنی جزیره را بازمیایی و مورد توجه قرار داد و یکی از این تصویرها جایگاه قشم به عنوان کانون ارتباطات میان فرهنگ تمدن ایران – اسلامی در جنوب کشور است.

عادل پیغامی روز جمعه و در نخستین و بزرگ‌ترین گردهمایی دریانوردان و لنج‌سازان با عنوان گماش در جزیره جهانی قشم بیان کرد: ارائه تصویر قشم به عنوان کانون اقتصاد دریاپایه یکی دیگر از مواردی است که در برندسازی جزیره باید مورد توجه قرار گیرد، چراکه تمامی شاخه‌های اقتصاد دریاپایه در جزیره فعال است.

مدیرعامل سازمان منطقه آزاد قشم افزود: لنج‌سازی نیز یکی از شاخه‌های مهم اقتصاد دریاپایه است که دانش و فناوری

جزیره قشم پرداخته شده است.

آنطور که ایرنا در گزارشی نوشته؛ پژوهشگران میراث ناملموس، مستندنگاران، هنرجویان، دانشجویان و هنرآموزان رشته‌های گردشگری و دریانوردی در این رویداد فرهنگی با شرکت در کارگاه‌های آموزشی آشنایی با ماکت لنج‌ها، گرهِ‌های دریایی، قصه‌گویی دریایی، گردشگری دریایی، فرصت‌ها و چالش‌های اقتصاد دریاپایه، فرایند ساخت انواع لنج‌های چوبی و صنایع دستی مرتبط با آن آشنا شدند.

اجرای برنامه‌های جذاب آیینی، هنرهای بومی و سنتی، هنر‌نمایی موسیقایی، سخنرانی‌های علمی – فرهنگی و شگفتانه‌های خاطره‌ساز برای نکوداشت گنجینه‌های انسانی از جمله برگزاری مراسم رزف و موسیقی محلی، آوای دریای «هویامال» قطعه ایران دیار سربلند، روایت دریانوردان ایران، تقدیر از مفاخر دریانوردی و لنج‌سازی جزیره قشم و رونمایی از جاده دریایی ابریشم از خلیج فارس تا دریای چین و کتاب جهاز هوزاری نوشته رشاد عقیلی از دیگر برنامه‌های این رویداد فرهنگی است.

ثبت دانش و مهارت لنج‌سازی و دریانوردی در قشم به عنوان مرکز تمدن خلیج فارس در فهرست یونسکو در سال ۲۰۱۱ به منزله به رسمیت شناختن این هنر و سنت تاریخی ایران‌زمین است. این ثبت نشان‌دهنده اهمیت لنج‌سازی و دریانوردی در فرهنگ و هویت مردم منطقه خلیج فارس و همچنین تأکید بر حفظ و انتقال این دانش و مهارت به نسل‌های آینده محسوب می‌شود؛ میراثی که عامل اصلی شکل‌گیری ارتباطات میان فرهنگی در جنوب ایران است.

نگاهی به صنعت لنج‌سازی در خلیج فارس وقشم صنعت لنج‌سازی از دیرباز در ایران به شیوه سنتی (ساخت شناورهای چوبی) در کرانه های خلیج فارس و دریای عمان

اشتغال داشته‌اند.

از لنج‌ها بیشتتر برای صید و برخی برای حمل بار استفاده می‌شود که می‌توان به لنج‌های «تَر تَری»، «بوم»، «سَمبوک»، «پاکستانی» و «تشاله» اشاره کرد که اسکله‌های باسعیدو، سلخ و سوزا از لحاظ داشتن این لنج‌ها در جزیره قشم مشهورند. شکل ظاهری لنج‌ها با هم تفاوت‌اند. به عنوان مثال «سَمبوک» دارای نوک تیز و از نوع لنج صیادی است و «بوم» دارای جثه بسیار بزرگ، قسمت جلوی آن پهن و از نوع لنج باری است.

البته لنج دارای قسمت‌های مختلفی است که هریک نامی برای خود دارند، «نَقر» قسمت عقب لنج، «خَن» قسمت داخلی بدنه و انبار لنج، «کون» یا قُباره (اتاق ناخدا) و آشپزخانه نیز «سَلیدون» خوانده می‌شود. ساخت یک لنج در گذشته بسیار طولانی بود ولی اکنون به کمتر از یک‌سال می‌رسد. در ساخت قسمت‌های مختلف لنج از چوب‌های مختلفی استفاده می‌شود که چوب «ساج هندی» از بهترین آنهاست. برای ساخت لنج، نخست اسکلت یا پِیس آن را می‌سازند و سپس ساخت قسمت‌های مختلف لنج ادامه پیدا می‌کند. وسایل ساخت لنج را نیز می‌توان از میراث‌های مادی هر مکان دانست. «اشکته» یا چکش چوبی، «میشار» یا اره، «گبان» یا تراز و میخ از وسایل اصلی صنعت لنج‌سازی است.

البته لنج به همراه خود یک خرده فرهنگ تو در تو دارد. خرده فرهنگ دریانوردی، نحوه برخورد با طبیعت و در کنار آن، دیدگاه زنان بومی نسبت به ناملایمات طبیعی، همچنین خرده فرهنگ جاشوها و ناخدا در هنگام سفرهای طولانی همه قابل تعمق هستند. به عنوان مثال مراسم بادبان‌کشی یا «هوزا» در گذشته برای پیش‌بازی ملوانان انجام می‌شد. در این مراسم سرودهایی از رنج و حوادث دریانوردی و سفرهای طولانی به آفریقا خوانده می‌شود.

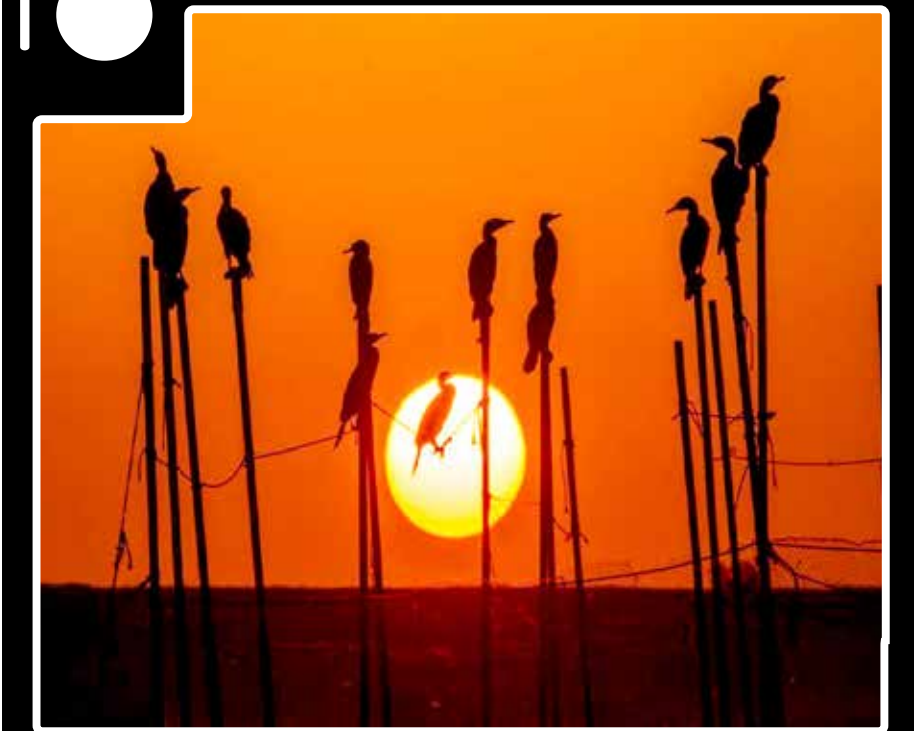

آنچه بسیار مهم است لنج از لحاظ پیوستگی میراث کهن اهمیت دارد. فن لنج‌سازی، وسایل لنج‌سازی، فن دریانوردی، صیادی، آیین‌های اهالی برای رویه‌رو شدن با جاشوها، خرده فرهنگ جاشو و ناخدا در سفر و سیستم‌های اجتماعی در ساخت لنج از این جمله‌اند. دانش ساخت لنج سنتی ایرانی و دریانوردی در حوزه خلیج فارس در تاریخ ۲۷توامبر سال ۲۰۱۱ به عنوان هشتمین اثر ناملموس ایرانی در ششمین اجلاس میراث ناملموس سازمان یونسکو که در جزیره بالی اندونزی برگزار شد، ثبت جهانی شد.

براساس آثار و شواهد به‌دست آمده از بندرگاه‌های تاریخی ایران در سواحل خلیج فارس مشخص شده‌است که ایرانیان دست‌کم از زمان ایلامیان از سواحل خلیج فارس بهره‌گیری‌های مختلف داشته‌اند. هنوز هم در بسیاری از شهرهای استان بوشهر و هرمزگان صنعت سنتی لنج‌سازی، تجارت و دریانوردی با لنج برقرار است و لنج‌سازان (گلافان)، دانش این صنعت را نسل به نسل در خانواده‌ها از پدر به پسر منتقل کرده‌اند.

بدون شرح

قاب دوربین

عکس: اصغر بشارتی

بدون شرح...

فریداعیزی -اقتصاد سرآمد